

RECENZE

Igor HORNIŠER, *Mezi orlem a orlicí. Bruntálsko 1914–1938*, Bruntál 2018, 126 s.
ISBN: 978-80-87038-30-7

Poslední „osmičkový“ rok přinesl řadu výzev a námětů k připomenutí několika výročí spojených s naší historií. Stoleté jubileum Československé republiky, bezesporu nejvýznamnější z nich, vedlo mnohé paměťové instituce k zařazení různorodých prezentačních akcí do svých programů. Muzeum v Bruntále nestálo stranou a k jubilejnímu roku připravilo výstavu pod názvem *Mezi orlem a orlicí* s podtitulem *Bruntálsko 1914–1938*. Přiměřeně zvolený námět směřovaný hlavně k městu a jeho historii poskytl prostor pro uplatnění široké škály výrazových prostředků, jejichž podstatu představovala svědectví originálních artefaktů, ať už z vlastních muzejních sbírek, či zapůjčených. Instalačně zvládnutá výstava, ve svém celku i detailech, dobře pojala zvolené téma a zaznamenala více než kladný návštěvnický ohlas. Ovšem, jak je u takovýchto prezentačních akcí obvyklé, čas nemilosrdně běžel, výstava byla zakončena a dobové artefakty putovaly zpět do depozitářů. Výjimečnost danou v časovosti a v odborném směřování instituce proto teď reprezentuje tištěný katalog, který byl vydán v době konání uvedeného prezentačního počínu. Nyní se tedy otevírá možnost prohlédnout si bruntálskou publikaci pozorněji.

Již letmé nahlédnutí napoví, že autor publikace volně navázal na svou předcházející práci, a to knihu pod názvem *Sousedství na hranici. Bruntálsko 1938–1946*, vydanou v roce 2015 rovněž bruntálským muzeem, pojednávající o historii sledovaného regionu ve zvoleném deceniu. Název, formát a shodné grafické řešení přebalu obou publikací logicky vedou čitatele k zařazení v knihovním regále vedle sebe. Po zalistování v obou pracích ovšem již můžeme

konstatovat rozdíly. Zatímco starší svazek představuje ucelený text strukturovaný v kapitolách s ilustracemi, mladší nalézáme rozdělený na dvě autonomní části, a to textovou a katalogovou, v základních znacích odpovídající výstavnímu muzejnímu katalogu.

Kapitoly textové partie jsou děleny na pět základních celků a dále strukturovány na subkapitoly s vlastními názvy vycházejícími z popisovaných událostí. Statě doprovázejí ilustrace doplňující dějinné jevy opatřené popisky. Autor zvolil základní schéma dané časovostí, proto logicky začíná v roce 1914, předvečerem Velké války. Vlastně jde ještě o rok hlouběji v čas, do doby oslav sedmístého výročí založení města. A logicky proto, že až idylická atmosféra předcházející válečnému kataklyzmatu předznamenává tragické roky umírání, zmaru a nedostatku. Samotná válka též znamenala definitivní rozpad a zánik monarchie a vznik naprosto nových států. Československo přichází do Bruntálu až v samotném závěru roku 1918, do té doby město jednoznačně deklarovalo svou přínaležitost ke spíše fiktivnímu a nefunkčnímu Sudetenlandu. Poté nás autor provází poměrně zajímavou mozaikou skládanou z obrazů

společenského a politického života s doplňky týkajícími se hospodářství rozvoje a podoby města. Dosti rozsáhlou stat' uzavírají dny po Mnichovském diktátu, kdy se celá sledovaná oblast stává součástí „tisícileté“ říše.

Podívejme se tedy na základní metodologické otázky vázané ke vzniku takovéto statě. Volba časové posloupnosti dějů je bezesporu správná a čtenáře provede celým sledovaným obdobím. Igor Hornišer odkazuje na zdroje, ze kterých čerpal dobová svědectví, což je rovněž v pořádku. Bohatý poznámkový aparát, čítající 340 položek, stojí za podrobnější vzhled. Ten nám prozradí četnost a typ pramenů. Překvapivě více než dvě třetiny odkazů ukazují jen na jeden zdroj, a to bruntálské noviny *Freudenthaler Zeitung* s jejich týdenní přílohou *Freudenthaler Ländchen*. Tištěné prameny uvedeného charakteru patří k nepřehlédnutelným svědkům minulosti, ovšem měly by vždy vystupovat jako jedny z mnoha. Dominanci jednoho zdroje je nutno vysvětlit, aby poté příjemce syntézy netápal či nemusel dohledávat základní informace jinde. Autor nikterak převažující jednostrannost zdrojů nevyvětlil ani neuvedl. V mezích kritického přístupu historikovy práce musí být přece jasné, že uvedené periodikum nejen vycházelo v Bruntále, ale také, že jeho vydavatelem byla radnice, proto noviny plně vyjadřovaly a reflektovaly její politické složení a smýšlení. Snad by jen stačilo, aby autor rozšířil název publikace do podoby *Bruntálsko 1914–1938 na stránkách regionálního tisku*. Ovšem poté bychom se mohli ptát, proč jen bruntálské noviny? Sledovaný region v uvedeném časovém rozpětí souzněl s tehdejšími politickým okrese, který pojímal ještě další dvě města, Horní Benešov a Vrbno pod Pradědem. Ale v poznámkách nenalezneme ani jeden odkaz k novinám *Benischer Zeitung* či *Wirbenthaler Zeitung*. Zmínili jsme početní bohatost odkazů v poznámkách, musíme také uvést, že závěr práce měl tvořit přehled použité literatury a pramenů, ten zde ovšem nenalezneme. Žel, v jednom odkazu se objevila internetová *Wikipedie*, našťastí opravdu jen výjimečně. I přes uvedené řádky, lze Hornišerovu studii přivítat, když se jako první pokouší o hlubší sondu do života a osudů hlavně městské society v Bruntále, byť v částečně jednostranné výpovědní rovině.

Nicméně charakter a podobu práce určují rovněž formální stránky, a to hlavně její jazyková podoba. V tiráži nalezneme vedle autorského jména rovněž autorku (a garanta) jazykových úprav. Nahlédneme proto, co bylo ve finální podobě garantováno. Výročí naší státnosti v délce jednoho století patřilo k velice významným. Již v úvodu se objevuje neexistující název našeho státu k roku 1918 *Česko-slovensko* (s. 5), dále nalezneme k roku 1922 *výročí vzniku Republiky Československé* (s. 22 a 27) a další podivnou variaci *republika Československá* hned třikrát (s. 125). Aby v psaní správného názvu byl ještě větší chaos přidejme vyhlášení *Česko-slovenského státu* na s. 22, případně k roku 1932 připomínaný *Česko-slovenský červený kříž* (s. 28). Jméno města se také dočkalo kuriózního skloňování, zaznamenejme třeba... *Vzdělávacího spolku Praděd v Bruntálu* (s. 91). Nyní si autor těchto řádků dovolí drobnou vsuvku osobnějšího charakteru. V době jeho gymnazijních studií před desítkami let koloval mezi studenty jednoduchý vtip: Podle jakého vzoru se skloňuje Bruntál? Odpovědí byl lidový vulgarismus, který měl reflektovat odezvy vzdáleného a zapomenutého města. Že rčení neupadlo v zapomenutí, dokazuje věta *Ten samý den do Bruntále přibýlo ještě deset četníků...* (s. 26). Z názvů někdy ční bezradnost, např. květnový nájezd rakouské bitevní lodi Zrinyi r. 1915 (uvedené pod názvem *S. M. S. Zrinyj*) na italské přístavy korunuje zkomolenina *most v Sinigagliu* (s. 16). Název přístavu se poté objeví v poznámce ve správném znění, ovšem nesprávném skloňování *u Senigallia* (poznámka 54). A když už jsme u výkonů c. k. maríny, překvapí i věta, že 24. června 1914 vyplouval z Terstu *křížník Viribus Unitis* (s. 8), přičemž bezpečně víme, že žádný křížník takového jména ve válečném loďstvu monarchie nesloužil.

Se jmény a názvy svádí autor marný boj. Uvedme, příkladem, zkomoleninu *Lichtenstein* (s. 106) nebo k roku 1936 jméno nově zvoleného velmistra *Robert Schantzky* (s. 62). Vytěžení údajů z překládaných textů je nelehké, ale ani to neomlouvá výsledné podivnosti, jakou představuje např. *zemský místodržící dr. Rudolf Ritter Fürer von Heimenfeld und Wolhersdorf* (s. 25), kuriozitu jistě násobí mylně zapsaný predikát, správně musí znít *Wolkersdorf*. V poznámce



193 čtete větu...*člena a nesmrtelného slezského skladatele E. S. Enegelsberger* a na s. 28 třeba...*pod taktovkou odborného učitele Josef Bittner a žáků*. Ženská dobová jména nalézáme uvedená buď v přechýlení (Julie Plischkeová), nebo v původní transkripci (Marie Richter), což v jednotném textu nepřichází v úvahu. A další názvy? Třeba členové tělovýchovného spolku jsou jednou uváděni jako *turneři* a poté jako *Turneři*, a to vícekrát. Stejně jako název symbolické pomůcky pro veřejnou válečnou sbírku *Wehrschild* a *Wehrschild* či *Německá okresní lidová rada* versus *německá okresní lidová rada*. Pojmenování svébytného spolku *Schlaraffia* se zdobí hned o řádek níže názvem *Schlarafie* (s. 47). Pracně a otrocky překládané pojmy z německého jazyka vedou i ke zveřejnění pojmenování *radiové přístroje*, stačilo jen napsat rozhlasové přijímače. Mohli bychom pokračovat, ale již jen několik příkladů svědčí o absenci jakékoliv ediční práce a posazují publikaci naprosto mimo jazykovou kulturu. V závěru si jen k výčtu přidejme namátkou vybrané – *velké válka, ve středa 28. října, během divadelního přestavení, české menšinová škola, prvního dubnu 1933, v hostince Mann-Thiel, jedno s nejvlivnějších sdružení* a další. Poslední ilustrace textové části nese popisku *Propagandistická pohlednice z října 1938*, přičemž takovýto tisk mohl vzniknout nejdříve po 15. březnu 1939.

Ještě nám zbývá pohlédnout na celkovou skladbu publikace, hlavně na její druhý segment, pojmenovaný Katalogová část. Zde bychom měli nalézt jednotlivá katalogová hesla, ovšem nacházíme cos jiného. Autor vybral z výstavního celku jen 55 objektů, není však jasné, jaký klíč k výběru použil. Jejich výjimečnost je stěží definovatelná, muzejní zaměření základní měřítko nepředstavovalo, neboť jsou zde uváděna jak muzejní sbírková autentika, tak rovněž, ve shodné četnosti, zápůjčky z jiných institucí či od soukromníků. Snad jediné pojítko představuje časový rámeček částečně vázaný k tématu výstavy. Proto můžeme konstatovat, uvedená výběrovost snižuje hodnotu publikace, neboť výstavní muzejní katalog by měl pojmut ve výčtu celý výstavní komplet prezentovaných předmětů.

Každá položka katalogové části nese pořadové číslo a má podobný, nikoli však shodný charakter. Artefakty uvádí vždy barevná a čitelná fotografie, pod ní poté zpracovaná jednotlivá hesla. I v nich nalezneme mnohá pochybení. Kupříkladu titulní list bruntálských novin *Deutsche Zeitung* č. 103 (katalog č. 10) je již, v podobě ilustrace, vložen v textu na straně 24. A v popisu schází základní údaje, tzn. časovost vydávání periodika a kdo jej vydával. Muzejní odborník by očekával u každého hesla v katalogu stručnou a vyčerpávající informaci o prezentovaném artefaktu, u katalogových čísel 15, 44, 45, 47 nebo 53 naprosto scházejí. Některá hesla podávají zavádějící či nepravdivé informace. Položka pod číslem 6, jde o portrét velmistra arcivévodý Evžena, je uvedena jako kresba tužkou. Ve skutečnosti autor prezentuje oficiální portrét provedený technikou litografie, jehož autorství nedostatečně uvádí jménem R. Fenzl. Muzejní odborník by měl správně napsat „Rudolf Fenzl (1876-1908), portrétista a grafik ve Vídni“. Obdobně u položky pod č. 33 představující bronzovou plaketu s portrétem Ernsta Berla je jako autor stroze napsán H. Jobst, správně uvedeno musí být alespoň „Heinrich Jobst (1874-1943), sochař a medailér v Darmstadtu“. Co může ještě více zarážet pečlivého čtenáře? Třeba fakt, že takřka u všech hesel nenalezneme základní určující údaje, a to rozměry, materiál, autorství či provenienci. Jak potom můžeme exponáty poznávat a rozpoznávat, absence fundamentálních informací rezonuje jako základní vada výběrového katalogu. Jako další nečekanou zajímavost uvedme textové rozpracování jednotlivých hesel. Z logiky věcí se mají týkat daného a představeného artefaktu, autor však volil jiné cesty. Např. u čísla 41 uvedený novinářský odznak Erwina Weisera má přiřazený text podobu jakéhosi biografického medailonu místního redaktora a nacionála. Shodně již uváděná položka č. 33, kde by odborník hledal podrobnější informace o medailu a jejím autorovi, nalezneme jen povídání o Ernstu Berlovi. Truhlíce turnerského spolku (č. 42) nese jen údaj, že pochází ze soukromé sbírky a poměrně rozsáhlý text přináší pouze obecné informace o spolku. U některých hesel dokonce autor opakuje celá souvětí a odstavce již uvedené v základní textové části (č. 13, 49).

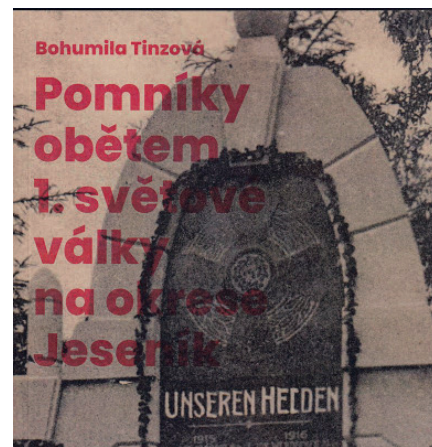
Výše uvedená fakta nám dovolují představení publikace uzavřít. Na jedné straně můžeme konstatovat zdařilé grafické řešení, jeho autor Viktor Čapka bezesporu zasluhuje pochvalu. Ani

ta ovšem nemůže zachránit celkový charakter práce, jež rozhodně není katalogem k výstavě, spíše doprovodnou publikací. Jistě, autor Igor Hornišer, ponese prvenství historické sondy do dějů města a regionu ve vybraném čase, ovšem jednostrannost pramenů spolu s pokleslým jazykovým a koncepčním výsledkem určitě nabádají bruntálskou paměťovou instituci ke zvýšení výkonů a náročnosti nelehké editorské práce.

Petr Vojtal

Bohumila Tinzová, *Pomníky obětem 1. světové války na okrese Jeseník, Opava–Jeseník 2018, 74 s.*

ISBN: 978-80-87632-55-0.



V loňském roce vydaly Zemský archiv v Opavě a Státní okresní archiv Jeseník studii regionální badatelky Bohumily Tinzové s názvem *Pomníky obětem 1. světové války na okrese Jeseník*. Bylo by nespravedlivé přejít knihu strohým, byť pravdivým tvrzením, že titul zcela vystihuje obsah. Každý, kdo by se s tímto spokojil a nenahlédl dovnitř, by se ochudil o zážitek, nebojím se říci emotivní. V relativně krátké době tak vyšla již třetí publikace, jež si dala za cíl postihnout sepulkrální a funerální plastiky a pomníkové realizace odkazující na oběti první světové války v určitém regionu. Škoda jen, že se čtenář recenzované publikace nedozví, zda autorka tuto skutečnost reflektovala. Zatímco si Jan Čížek a Věra Vlčková zvolili pro svoji publikaci o pomnicích v okrese Náchod formát v dobrém slova

smyslu vyčerpávajícího tlustospisu, autoři obdobné publikace o pomnicích na Chebsku, Zbyněk Černý a Tomáš Dostál využili formu dvoujazyčného komentovaného soupisu. Publikace Bohumily Tinzové pak tenduje spíše k druhé variantě. To však neznamená, že by za skrovnějším rozsahem publikace nestála pečlivá badatelská práce. Navíc, jak je uvedeno v samotné knize, důvodem jejího vzniku je *upozornit na pozoruhodná umělecká díla, jež byla vytvořena na památku války*. To se bezesporu podařilo. Publikace je uvedena kratšími pasážemi o typologii jeseníckých pomníků a také rozboru jejich symbolického jazyka. Některé rušivé momenty těchto textů (například neodpovídající počet typů dle stanovené stratifikace, některé chybné interpretace symbolického jazyka) nepovažuje recenzent za zásadní. Snad by jen explicitně rozporoval autorčino tvrzení, že rozbor symboliky pomníků je mnohdy opomíjený pohled. Analýza symbolického jazyka uměleckého díla (tím spíše pomníků obsahující sepulkrální či funerální motivy) patří naopak k nejužívanějším přístupům uměnovědných oborů, v posledních letech dokonce i historie. Jinak se autorka nepouští do hlubších teoretických rozborů a předkládá čtenáři dva minuciózní soupisy, jednak autorů pomníků, kamenických dílen a kameníků, a dále vlastních realizací. Druhý ze soupisů, jež představuje jádro publikace, je řazen dle lokalit, v nichž se ony realizace nacházejí. Zcela záměrně byl zvolen termín „realizace“, neboť mnohý z popisovaných a kvalitním doprovodným obrazovým materiálem doložených pomníků se nedochoval do dnešních dnů. V několika případech se tak práce badatelky spíše podobala práci detektiva či archeologa. Z nejzajímavějších či nejpůsobivějších ze zmíněných realizací uvedme například pomník v Rejvízu (dnes součást Zlatých Hor). Nepřehlédnutelné

dílo sochaře Engelberta Kapse představuje z daleka viditelných pět masivních sloupů z lomo-
vého kamene spojených v horní části římsou. Vedle toho zaujme i překrásný figurální pomník
Josefa Obetha z roku 1929 ve Staré Červené Vodě. Jde o sousoší *Smrt a hrdina*, které v sobě
snoubí hned několik základních symbolických prvků. Monumentální meč-kříž se zde objevuje
společně s alegoricky pojatou postavou smrti v podobě antického válečníka. A bude to právě
Josef Obeth, který si zde ve vymezeném prostoru recenze zaslouží zmínku. Rozsah a zejména
kvalita jeho díla totiž přesahuje stanovené téma i region. Autorka například uvádí na 31 zjiště-
ných pomníků obětím 1. světové války, jejímž autorem je prokazatelně Obeth.

Po přečtení textu dojde pozorný čtenář k několika závěrům a zjištěním. Předně pro něho
bude možná až překvapivé, jak bohatou pokladnici kamenických a umělecky cenných realizací
tamních mistrů kameníků a sochařů Jesenícko představuje. Ona koncentrace pomníků (byť
se tedy musíme smířit s faktem, že mnoho z nich již neexistuje), a zejména kamenických firem,
je skutečně zarážející. Na druhou stranu se však nabízí otázka po sítích vztahů, které místní
kameníci, sochaři, architekti a zejména také iniciátoři, fundátoři a sponzoři představují. Jistá
„uzavřenost“ této společnosti je poměrně zarážející a jen obtížně hledá autor recenze důvody
a příčiny tohoto stavu.

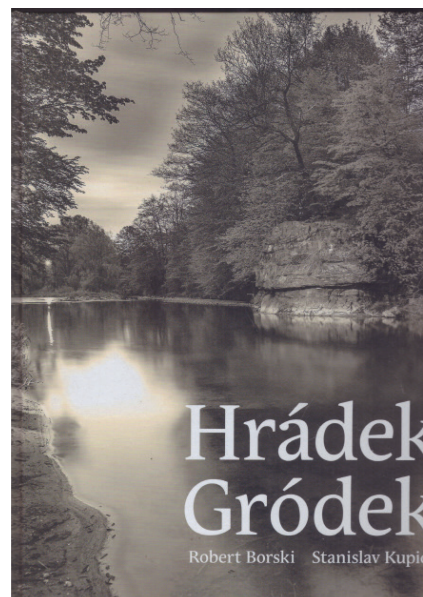
Dále se čtenářům mohou vkrádat na mysl otázky kdo, kdy a proč pomníky destrukoval. Spo-
kojit se s tvrzením, že „Češi, po válce, protože byly německé“, by bylo příliš jednoduché.
Technicky vzato si lze obdobně otázky klást i ve smyslu výstavby, tedy kdo pomníky inicioval
a kdo je platil. Opět by se nám mohla vyjevit zajímavá vzájemná struktura lokálních elit, soci-
ální koheze a symbolického kapitálu. Zkrátka velké množství inspirativních problémů a otázek.
Autorka je sice v souladu se stanoveným záměrem a formátem publikace explicitně neuvádí,
přesto se jí podařilo stvořit text, který je sám ve čtenáři vyvolává a nutí jej o problematice
přemýšlet hlouběji.

Vojtěch Kessler

Robert BORSKI – Stanislav KUPIEC, *Hrádek – Gródek*, Vendryně 2018, 259 s.
ISBN 978-80-87431-45-0

V roce 2018 vyšla v regionálním nakladatelství Beskydy kniha pojednávající o historii obce
Hrádek na Těšínsku. Vydáním vůbec první spíše populárně odborné publikace o této slezské vsi
vyvrcholila dlouholetá práce dvojice autorů zaměřená nejen na zaznamenání významných his-
torických okamžiků obce. V devíti přehledných kapitolách, které jsou psány zároveň v českém
a polském jazyce, se autoři snaží představit nejen historii obce, ale zabývají se rovněž oblastí
hospodářskou, samosprávnou, geografickou či populační. Celou monografii zdobí vzorné a pes-
tré grafické zpracování, bohatá fotografická dokumentace a celková přehlednost. Za zásadní
považují to, že již v předmluvách oba autoři krátce, ale velmi upřímně objasňují hlavní moti-
vace vzniku knihy, zmiňují se také o metodách výzkumu, použitých pramenech či základních
cílech publikace. Jelikož jsou oba autoři hrádečtí rodáci, je v předmluvách vyjádřen středním
způsobem i jejich kladný osobní vztah ke zkoumané obci.

V první kapitole seznamují autoři čtenáře s nejpodstatnějšími událostmi z historie obce, při-
čemž informace obecného charakteru jsou doplněny konkrétními zajímavostmi, oba tvůrci
se přitom snaží v každém ze zkoumaných historických období vhodným způsobem zdůraz-
ňovat právě důležité reálie Hrádku. Tato kapitola je i přes kvalitní a srozumitelné včlenění
dějin Hrádku do kontextu celozemských dějin až příliš stručná (jedná se o následující téma-
ta: vznik obce ve středověku, období Těšínského knížectví, první písemná zmínka o Hrádku
z roku 1577, období Rakouska-Uherska, První republiky, druhé světové války, komunismu, a
údobí po sametové revoluci a vzniku České republiky), bylo by proto zajímavé v případném
pokračování publikace rozšíření této kapitoly o historickém vývoji o některá další významná
témata z dějin českých zemí, nicméně věřím, že tato kapitola je přínosná nejen pro hrádecké



rodáky, ale především pro čtenáře nepocháze-
jícího ze zkoumané slezské obce. Druhá ka-
pitola přináší podrobnou analýzu obyvatelstva
obce podle urbářů, kup jednotlivých vlastníků
a církevních matrik. Tyto prameny jsou pak
tvůrci knihy představeny stručným způsobem
čtenářům, je tak učiněno velmi přehledně, je
zde též popsán stav pramenné základny cír-
kevních matrik pro obec Hrádek, které tak
čtenář může sám prozkoumat. Především
obyvatelé Hrádku pak v úvodu této kapitoly
ocení vysvětlení číslování domů z let 1771
a 1906, stejně jako rozdělení těchto domů do
jednotlivých částí obce. Jedná se o nejdelší
a stěžejní kapitolu v knize (strany 47-131),
která přesvědčivě dokládá zdlouhavou práci
s pramennou základnou, čtenář se může do-
číst o významných gruntech Hrádku, jejichž
počátky jsou kladeny do 16. či 17. století, při-
čemž první zmínka o obyvatelích obce Hrádek
je v Urbáři z roku 1577. Autoři popisují tento
pramen velmi důkladně a čtenář se tak může
dozvědět, co je v příslušných kapitolách toho-
to urbáře zapsáno. V druhé kapitole v rámci
prezentace jednotlivých gruntů duo autorů

představuje taktéž jednotlivé rodiny žijící na těchto usedlostech. Pozitivně hodnotím skuteč-
nost, že autoři přinášejí opravdu podrobný a vyčerpávající rozbor všech gruntů, důraz je přitom
kladen na majetkoprávní (dědictví, dělení hospodářství atp.) a rodinné poměry (svatby, které
mohly vést k rozdělení či sloučení gruntů, dále pak otázka potomstva). Otázkou však je, zda se
ve změní jmen, čísel pozemků a domů nebo majetkoprávních záležitostí i rodák ze zkoumané
obce spíše neztratí, proto může kapitola působit poněkud nezajímavě či nezajímavě. Informačně
zdařilá kapitola by si možná zasloužila obzvláště v podobě určitých, byť třeba velmi krát-
kých, příběhů z každodenního života představených obyvatel, což by bylo možné rekonstruovat
na základě pramenů zmíněných výše. Podstatné ale je, že v regionálním rámci přináší tato
kapitola nové a obohacující informace, dosud nepublikované.

V kapitole třetí jsou čtenářům prezentovány zeměpisné údaje o Hrádku. Autoři podávají nej-
důležitější informace o poloze obce, členění reliéfu a vodstvu, avšak v této kapitole kladně
hodnotím především oddíl věnující se místu obce Hrádek v regionu Jablunkovska. V několika
krátkých odstavcích je představeno celé Jablunkovsko, autoři se zmiňují o počtu obcí, hranicích
a hlavních zvláštěnostech tohoto regionu. Pro teritoriální vymezení a lepší orientaci samotných
čtenářů je regionální téma doplněno velkou a přehlednou mapou Jablunkovska, přičemž jed-
notlivé obce regionu jsou vyznačeny jinou barvou, jsou navíc rozděleny na své menší místní
části. Třetí kapitola je kromě toho doplněna o mapu výškového členění Hrádku s hranicemi
se sousedními obcemi či o pestrobarevné fotografie krajiny a přírody obce. Následující kapitola
pak pojednává o Hrádku na mapách. Autoři vybrali z většího počtu map se zobrazením Hrádku
čtyři nejvýznamnější (I. vojenské mapování 1764-1768 – josefské, císařské otisky stabilního
katastru 1824-1836, II. vojenské mapování 1836-1852 – Františkovo a III. vojenské mapování
1876-1878 – Františko-josefské), pozitivně je bezesporu vyobrazení těchto map. Autoři pak
jednotlivé mapy srovnávají, zabývají se okolnostmi vzniku map, popisují obsah map atd. Druhá
část této kapitoly se zabývá leteckými snímky zkoumané obce, publikován byl vedle nejstaršího
leteckého snímku z roku 1937 i ten z let 1981 a 2015, přičemž zaujme zvláště porovnání všech
tří zveřejněných map, a to zejména z perspektivy hustoty zalidnění, četnosti komunikačních

spojení nebo rozsahu obhospodařované půdy. V následující kapitole autorská dvojice přináší základní rozbor obecních symbolů, důraz je kladen především na popis znaku, praporu a pečeti/razítka obce.

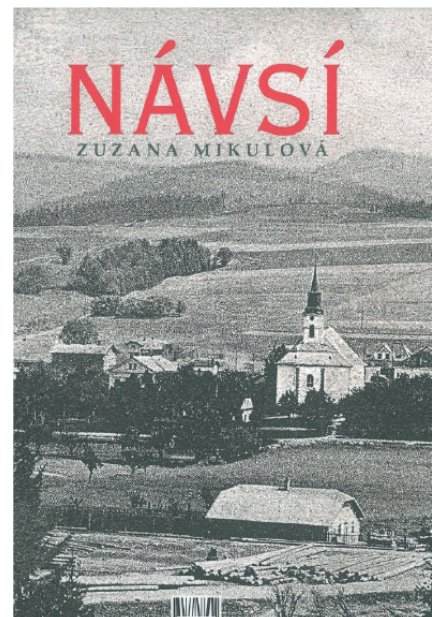
V pořadí šestá kapitola pojednává o populaci obce, zabývá se vývojem počtu obyvatel od roku 1577, přičemž pro údobí od roku 1869 do roku 2011 jsou v desetiletých intervalech uvedeny přehledně ve sloupcovém grafu počty obyvatel Hrádku, celý přehled je zakončen rokem 2017. Autoři doplňují suchá data o úvahy nad příčinami prakticky nepřetržitého růstu populace obce v etapě od roku 1869, dochází rovněž ke krátkému porovnání s dalšími obcemi Jablunkovska. Spíše zajímavostní a sdělovací charakter mají další témata řešená v této kapitole: národnostní složení obce, náboženské vyznání, dosažené vzdělání, průměrný věk, jména a příjmení obyvatel. Podobným zběžně osvětlujícím stylem jsou psány i dvě následné kapitoly o fojtech, starostech a hrádecké samosprávě, za zmínku zde snad stojí pouze bližší představení jednoho z významných fojtů z přelomu 19. a 20. století, autoři se snaží stručně představit jeho každodenní život s důrazem na výkon funkce.

Poslední devátá kapitola patří mezi ty rozsáhlejší (strany 181–246) a společně s kapitolou o obecních gruntech taktéž stěžejní. V této části autoři představují jednotlivých 15 částí obce, u každé z nich je krátké zeměpisné vymezení, dále pak původ názvu obecní části, historické zajímavosti, statistika obyvatelstva a specifické místní názvy.

Autorská dvojice se pokusila v předkládané publikaci představit historický vývoj obce v kontextu s vývojem celého Těšínska. Je nunté ocenit, že se kniha snaží napravit absenci monografie o obci, dochází rovněž nejen k většímu představení samotného Hrádku, ale taktéž celého regionu Jablunkovska. Text publikace je napsán srozumitelně, čtivě a přehledně, avšak zcela tristní je fakt, že autoři ve své monografii nepoužili žádný poznámkový aparát a omezili se pouze na výčet základní použité literatury a internetových zdrojů v samotném závěru knihy. Publikace je určena široké veřejnosti, zasvěceným laikům a v neposlední řadě odborníkům, což s sebou nese určité hranice v konečném vnímání zmíněných cílových skupin. Veřejnost, která se od opuštění školních lavic o historii soustavněji a hlouběji nemusela zajímat, může kniha oslovit. Kladně zapůsobí zcela jistě nanáročnost textu, bohatý fotografický doprovod nebo pojednání o místních částech obce. Na druhou stranu některé kapitoly, zejména o gruntech, mohou působit pro již zmíněnou zmet' čísel, jmen a majetkových vztahů poněkud odtažitě, nepřehledně či nezajímavě, nutno však ocenit snahu o jistou personalizaci této problematiky, a to prostřednictvím zmínek o dědicích, svatbách, které mohly mít na dělení usedlostí vliv. Naopak pro odborníka, který navíc nepochází z Hrádku, z Jablunkovska či ze samotného Těšínska, publikace pravděpodobně nepřináší převratné poznatky obecnějšího charakteru. Kapitoly již z příčiny svého krátkého rozsahu postrádají potřebnou hloubku či fundovanost. Kvalitu knihy nadto snižují některé, nikoli pouze gramatické, chyby, jak tomu je například v oddíle s názvem Soupis rodin v roce 1924: *Z tabulky vyplývá, že v Hrádku téměř před sto lety bylo 143 popisných čísel. Bylo to dva roky po přičlenění obce k české republice, těsně před vznikem českého školství.* (strana 162) nebo *Obec Hrádek ztratila jeden ze symbolů své identity.* (strana 207). Nejasně kupříkladu působí tabulka týkající se nejčastějších mužských, ženských jmen a příjmení, není uvedeno, zda prezentované cifry představují absolutní čísla, procenta, atd. (strana 157). Osobně si myslím, že předkládaná monografie má svou čtenářskou atraktivitu především v místním a regionálním měřítku, nejvíce jí pak musí ocenit občané Hrádku či obyvatelé sousedních obcí na Jablunkovsku (v této souvislosti zmíním například příspěvky jako kompletní přehled hrádeckých příjmení, představení gruntů, pojednání jednotlivých místních částech obce, dějiny Hrádku v časové ose atp.). Jako méně záživné mohou působit vedle již zmíněných zdlouhavých popisů gruntů i pasáže týkající obecních samospráv ve volebních obdobích od roku 1990. Celkově je však potřeba pozitivně zhodnotit snahu o celistvost a kompaktnost, stejně jako vývaznost a názornost publikace. Čtenář pak navíc skoro na každé straně nalezne fotografii, mapu, graf či tabulku. Jako pozitivum je nutně vyzvednout, že kniha je psána dvojjazyčně, a to v českém a polském jazyce.

Lukáš Turoň

Zuzana MIKULOVÁ, *Návší, Český Těšín 2018, 219 s.*
ISBN 978-80-907252-1-8



V posledních letech je možné registrovat zájem o zkoumání dějin obcí či měst, podobně tomu je i na Jablunkovsku, v regionu v jižní části Těšínska. Již tak poměrně bohatou řadu knih o obcích tohoto regionu, z nichž jmenujme například monografie o Jablunkově (1999 a 2002 v českém vydání, 2010 v polském vydání), Bystrici nad Olší (2007), Bukovci (2013), Písku (2016), Dolní Lomné (2016), Hrádku (2018), rozšířila v roce 2018 vydaná publikace o obci Návší. Kniha je psána srozumitelným jazykem, primárně je určena pro nejširší čtenářskou veřejnost, vzhledem k fundovanému zasazení zkoumané obce nejen do regionu Jablunkovska a Těšínského Slezska je vhodná i pro odborníky, jejími hlavními adresáty jsou však obyvatelé Návší. Publikace byla vydána v samostatné české a polské verzi.

Jedná se o první publikaci o této slezské vesnici, v předmluvě knihy jsou čtenářům vylíčeny zásadní motivace pro vznik díla. Následuje úvod, který se věnuje zeměpisné lokalizaci Návší a jeho obyvatelům, autor zde porovnává z pohledu vývoje počtu obyvatel v historii a současnosti Návší s dalšími

obcemi na Jablunkovsku, což je doplněno grafem, který přináší číselné údaje o počtu obyvatel ve zkoumané slezské obci v letech 1869, 1890, 1910, 1930, 1950, 1970, 1991, 2016 a 2017, čtenář tak již na úplném počátku získává základní obrysy o bádáné obci. Kniha je rozdělena do několika tematicky rozmanitých oddílů, musím však upozornit, že ze zcela nepochopitelných důvodů chybí obsah, což znesnadňuje lepší a rychlejší orientaci v publikaci.

Historicko-spoločenský exkurz začíná kapitolou o počátcích obce Návší, jež řeší především období středověku s přesahem do 16. století. Autorka seriózně zdůrazňuje nejasnost přesného založení obce, poukazuje na důležitost celého regionu, přičemž klade důraz na jablunkovský průmysk a jeho prastarou dopravní komunikaci, autorka informuje o nálezu římských mincí přímo v Návší, poukazuje rovněž na místo uložení těchto artefaktů (muzea v Jablunkově, v Českém Těšíně a Cieszynie), čímž je veřejnosti vhodně umožněno tyto archeologické nálezy osobně prozkoumat. Velice kladně hodnotím poučení o odbornících, kteří se problematikými tématy vzniku obce Návší zabývali, čtenář tak kupříkladu zjistí, kteří historikové zkoumali středověká opevnění a jejich pozůstatky na Jablunkovsku, tyto poznatky jsou pak účelně doplněny o rekonstrukce možných podob těchto hradů, stejně jako o mapu regionu s výskytem těchto drobných středověkých opevnění. Dále autorka představuje jednotlivé historické teorie o počátcích obce, podrobně se zaobírá Urbárem Těšínského panství z roku 1577, pro lepší přehlednost a ilustraci je tento dokument v knize otiskn. V další části pojmenované Na cestě k rozvoji se autorka věnuje období od 15. do přelomu 19. a 20. století. Velký prostor je zde příhodně vymezen návskému fojtu, čtenářům je tak v krátkém, ale teoreticky dobře připraveném pojednání představen úřad fojta obecně, následuje výčet nejvýznamnějších fojtů obce a jejich rodin. Rozsáhlá část je zasvěcena hospodářským a sociálním dějinám, zejména každodennímu

životu obyvatel Návsi v 16. a 17. století, důraz je položen na zemědělství a způsob obživy, toto téma je pak propojeno s valašskou kolonizací Těšínska, čtenář jistě ocení, že autorka zmiňuje konkrétní významné salaše na Jablunkovsku. V této části je velká pozornost upřena také na změny v hospodářském vývoji v 19. století, autorka tak však činí poměrně stručným způsobem. Největší pozornost v této sekci o historii Návsi je připsána první světové válce, vzniku Československa a druhé světové válce, přičemž konkrétněji se autorka zabývá náveskými rodáky, kteří se účastnili bojů na frontách v obou válkách, objektivním viděním zmiňuje i změny v průmyslu a zemědělství v Návsi a v celém regionu ve 20. a 30. letech 20. století. Poslední částí z historického přehledu byla pojmenována Od osvobození po současnost popisující období od konce druhé světové války do roku 2018, přičemž autorka zdařile připomíná všechny významné události tohoto období spojené s obcí Návsi. Je potřeba ocenit značnou pestrost fotografií, které doplňují tuto kapitolu o historickém vývoji obce.

V další části autorka představuje vývoj školství v obci, fundovaným způsobem obestírá počátky školství v Návsi (80. léta 18. století), plynule přechází do 19. století, od první třetiny 20. století pak sleduje paralelně vývoj polské i české školy v Návsi, informuje rovněž o školách v místních částech obce (Jasení, osada Zimný pod Stožkem), v závěru kapitoly pak jsou pro zajímavost umístěny medailonky významných učitelů a žáků náveských škol. V pořadí třetí velký oddíl knihy s názvem Náboženství a kostel pojednává o náboženském vývoji v Návsi, od konce 18. století začal být život ve zkoumané obci neoddělitelně spjat zejména s evangelickým náboženstvím. Autorka úspěšně zasazuje církevní vývoj v Návsi do širšího historického a kulturního kontextu Těšínska, kladem je přehled náveských pastorů a kurátorů sboru s léty jejich působení a s podrobným představením dvou nejdůležitějších pastorů náveského sboru v 19. a na přelomu století následujícího v závěru tohoto oddílu. Nesporným pozitivem je skutečnost, že obě probírané části jsou obohaceny o množství různých současných i dobových fotografií. Posledním rozsáhlým oddílem je kapitola zabývající se spolkovým životem, kulturou a sportem v obci. Zde autorka bez výraznějšího obecného úvodu vstoupila do popisování vybraných spolků a kulturních či hudebních uskupení působících v Návsi. I v této části jsou účelně představeny slavné osobnosti, a to zvláště z oblasti kultury.

Část s názvem Železnice a nádraží sleduje proces plánování, výstavby a následného provozu Košicko-bohumínské dráhy, železnice, která výrazným způsobem ovlivnila nejen samotnou obec Návsi, ale taktéž celé Těšínsko a všechny okolní státní útvary, což ve svém pojednání zohledňuje i autorka knihy. Přehledným způsobem jsou prezentovány ty události, které zasáhly do osudu této železniční dráhy nejzásadněji, představuje rovněž všechny přednosty náveské stanice. V kratších kapitolách se autorka dále zabývá poštovním úřadem, obecními symboly na čele se znakem a praporem/vlajkou a přírodními a jinými zajímavostmi obce, kde je kladné hlavně teritoriální vymezení zkoumané obce, zajímavostí jsou určitě i popisované přírodní památky, jenž se na území obce nacházejí. Velmi kladně hodnotím vyličení turistických a naučně-poznávacích stezek v Návsi, což ocení nejen místní rodáci. K zajímavostem Návsi patří v neposlední řadě i několik nemovitých kulturních památek, které tvůrčyně publikace představuje i s několika fotografiemi v samotném závěru knihy. Na konci knihy se nalézá dostatečný výběr z pramenů a literatury.

Hodnotím knihu jako velmi zdařilou, záměr, kterým bylo představení obce a její historie od počátků až do současnosti, se podařilo naplnit. I když se autorka omezuje na populárně-naučný styl, vůbec to neubírá na hodnověrnosti a fundovanosti zveřejněných informací, ba právě naopak nedošlo dle mého soudu ve prospěch stručnosti ke snížení kvality díla. Všechny oddíly knihy jsou zpracovány velmi pečlivě, velké ocenění zasluhuje grafická úprava knihy. Autorce se dále podařilo propojit dějiny obce Návsi nejen s historickým vývojem Těšínska. Je potřebné ocenit, že se kniha pokouší napravit absenci publikace o obci, zároveň je prezentován vývoj nejen celého Návsi, ale též celého regionu Jablunkovska. Text publikace je napsán srozumitelně, čtivě a přehledně, avšak jako negativní se jeví absence poznámkového aparátu a obsahu. Kniha nemá žádnou odtažitou, nepřehlednou či nezáživnou kapitolu, ale naopak výběr témat

v jednotlivých tematických oddílech se mi jeví jako standartní a vhodný, kapitoly zároveň nepostrádají potřebnou hloubku či fundovanost. Věřím, že kniha osloví jak širokou veřejnost, tak též odborníky, a to nikoli pouze z řad obce Návsi nebo Jablunkovska. Velmi pozitivně hodnotím celistvost a kompaktnost díla, stejně jako její vývážnost a hlavně grafické zpracování. Velikým plusem je to, že kniha vedle českého vydání existuje i ve vydání polském. Dle mého subjektivního názoru má předkládaná monografie svou čtenářskou atraktivitu především v místním a regionálním rozměru, nejvíce ji pak musí ocenit občané slezského Návsi či obyvatelé sousedních obcí na Jablunkovsku, díky úspěšnému zasazení zkoumané obce do kontextu celého Těšínského Slezska i českých zemí, Rakouska-Uherska, Československa i zahraničních státůprávních celků má kniha rovněž svou nespornou hodnotu nadregionální.

Lukáš Turoň